

Stanisław Suchodolski, *Numizmatyka średniowieczna. Moneta źródłem archeologicznym, historycznym i ikonograficznym*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2012, 487 ss.

Nakładem wydawnictwa TRIO ukażała się kolejna, obszerna publikacja profesora Stanisława Suchodolskiego, nestora polskich numizmatyków, archeologa i historyka, zasłużonego i niestrudzonego badacza monet średniowiecznych, autora ponad 500 prac naukowych poświęconych numizmatyce średniowiecznej, opublikowanych w kilku językach w wielu krajach w przeciągu ostatnich 55 lat. Zainteresowania Autora skupiają się na dziejach monety średniowiecznej oraz obrotu pieniężnego, przede wszystkim w Polsce i w krajach sąsiednich, aż po zachodnie i północne krańce Europy. Nieobce są mu również zagadnienia mennictwa bizantyjskiego i antycznego. Stanisław Suchodolski badał początki mennictwa w Polsce oraz w Europie Środkowej, Wschodniej i Północnej, a wyniki swoich ustaleń publikował zarówno w formie książkowej, jak i w licznych artykułach oraz studiach rozsianych w wielu czasopismach i pracach zbiorowych. Wszechstronna analiza źródeł pozwoliła Autorowi na skorygowanie wielu dotychczas bezkrytycznie przyjmowanych poglądów i teorii, zwłaszcza odnośnie do początków mennictwa polskiego, czeskiego i węgierskiego.

Najnowsza książka Profesora stanowi staranny wybór 32 różnorodnych tekstów opublikowanych przez Niego w przeciągu ostatnich 50 lat, głównie w języku polskim (choć nie tylko), dotyczących numizmatyki średniowiecznej, zwłaszcza okresu od X do XII w. Najstarszy z nich pochodzi z 1962 r., najnowsze prace zaś z ostatniego dziesięciolecia. Zostały zaprezentowane

w różnego typu periodykach i zbiorach studiów poświęconych wybitnym historykom i numizmatykom, a także w zbiorowych publikacjach materiałów z rozmaitych sympozjów i konferencji, niekiedy trudno dostępnych dla czytelnika. Niektóre z artykułów po raz pierwszy zostały opublikowane w języku polskim. W omawianej publikacji poszczególnych tekstów pierwotnych prawie nie zmieniono, dodano jedynie konieczne uzupełnienia zawierające późniejszą literaturę przedmiotu (zamieszczone niekiedy w formie obszernych omówień i komentarzy dotyczących najnowszych wyników badań, zatytułowane „Uzupełnienie bibliograficzne”), streszczenia obcojęzyczne (angielskie, francuskie i niemieckie) oraz nowe, liczne ilustracje. Na zakończenie tomu podano w formie spisu podstawę źródłową przedruków — adresy bibliograficzne pierwotnych wersji kolejnych artykułów i referatów.

Publikację przygotowano z ogromną pieczołowitością i starannością edytorską. Uwagę czytelnika zwraca bardzo bogata szata ilustracyjna: znakomite fotografie nie tylko monet, ale także wielu innych zabytków związanych tematycznie z poruszonymi problemami, liczne schematy — rekonstrukcje połączeń stempli, wykresy, rysunki, mapy i plany.

Książka została podzielona na cztery odrębne części, zawiera też wstęp, przedmowę oraz wykaz skrótów, dodatkowo uzupełniona jest przez indeksy osób, nazw geograficznych i etnicznych. Publikację rozpoczyna krótka przedmowa oraz obszerny wstęp, wprowadzające czytelnika do zagadnień związanych z pojęciem i zakresem numizmatyki. Jednoznacznie określono tam numizmatykę nauką o monecie jako źródle poznania historycznego, podkreślając jej walory źródła pisanego, ikonograficznego oraz archeologicznego.

Część pierwsza, zatytułowana „Walory poznawcze monety i jej wiarygodność” zawiera trzy artykuły uwypuklające najważniejsze aspekty badań numizmatycznych: wartość monety jako źródła materialnego (archeologicznego), pisanego oraz ikonograficznego. Autor rozważa problem informacji zawartych w stemplach monet, ich wiarygodność oraz szerokie możliwości interpretacyjne. Porusza także zagadnienie nowych metod badawczych w studiach numizmatycznych, podkreślając zwłaszcza znaczenie badania wzajemnych połączeń stempli. Wykracza przy tym daleko poza ramy czasowe średniowiecza, powołując się niekiedy na przykłady z mennictwa zarówno starożytnego, jak i z okresu nowożytnego, sięgając nawet do XX w.

W części drugiej, najobszerniejszej, zaprezentowano aż 16 różnorodnych prac, poświęconych monetom jako źródłom archeologicznym. Znajdujemy tutaj artykuły dotyczące współpracy numizmatyki i archeologii, gdzie Autor przede wszystkim podkreślił rolę monet jako precyzyjnych datowników znalezisk archeologicznych (poszczególnych warstw, obiektów czy zespołów) oraz wskazał na możliwości ich interpretacji w tym kontekście; nie pominął przy tym także problemu kontrowersji numizmatyczno-archeologicznych. Inne teksty są poświęcone problematyce szeroko pojętej wymiany handlowej we wczesnym średniowieczu, wykorzystaniu monet jako źródeł do badania kontaktów handlowych, a nawet zwyczajów pogrzebowych, obrzędów magicznych czy przejawów kultu. Zainteresowania Stanisława Suchodolskiego skupiają się szczególnie na zagadnieniach początków napływu monet zachodnioeuropejskich do Polski, genezie zwyczaju obola zmarłych zarówno w Polsce jak i w Europie Środkowej, a także na ekonomicznych i kulturowych

przyczynach deponowania skarbów srebrnych we wczesnym średniowieczu.

Kolejna, trzecia część omawianej publikacji jest zatytułowana „Moneta źródłem historycznym i ikonograficznym”. Zgromadzone w niej studia poruszają zagadnienia związane ze sposobami i możliwościami interpretowania wczesnośredniowiecznych monet jako źródeł do datowania dziejów początków monarchii w Polsce, ważnych wydarzeń politycznych oraz problemów ekonomicznych i gospodarczych, nie tylko w Polsce ale też w innych krajach Europy Środkowej (przede wszystkim w Czechach oraz na Węgrzech); nade wszystko zaś pozostają podstawowym źródłem do badania dziejów mennictwa. Autor zwraca także uwagę czytelnika na możliwości interpretowania źródeł numizmatycznych w aspekcie badania kultu świętych Wacława i Wojciecha, dziejów uzbrojenia a nawet atrybutów władców wczesnośredniowiecznych, propagandy uprawianej przez królów i książąt czy wreszcie możliwości prześledzenia międzynarodowej i wielowiekowej wędrówki wzorców i idei w produkcji menniczej.

Książkę Profesora Suchodolskiego kończy bardzo interesujący tekst poświęcony numizmatyce podwodnej, w którym Autor opisuje możliwości i korzyści płynące ze współdziałania różnych nauk (metod humanistycznych i przyrodniczych, w tym numizmatyki) na przykładzie międzynarodowych badań wraków statków zatopionych w Bałtyku, zwłaszcza hanzeatyckiej kogi z XIV w., odkrytej koło miejscowości Vejby w północnej części duńskiej wyspy Zelandii.

Nie ma chyba potrzeby podkreślenia w tym miejscu, że wszystkie zgromadzone prace stanowią swoisty fundament bądź punkt zwrotny w badaniach danego zagadnienia i pomimo znacznego niekiedy upły-

wu czasu od ich pierwszych publikacji pozostają nadal aktualne i stanowią podstawę i inspirację do dalszych badań prowadzonych przez kolejne pokolenia badaczy.

Jedynym, drobnym mankamentem omawianej publikacji jest chyba brak pełnej biografii Autora oraz całościowego zestawienia Jego bibliografii. Sądzę, że niniejszy tom byłby znakomitym miejscem dla takiej prezentacji. Krótka, niekompletna notatka biograficzna zamieszczona na tylnej stronie okładki jest zbyt lakoniczna i nie stanowi wystarczającego uzupełnienia przedstawionych tu studiów. Szkoda, że takiego tekstu zabrakło.

Podsumowując powyższe uwagi należy podkreślić, że w najnowszej książce Stanisława Suchodolskiego otrzymaliśmy znakomity rodzaj podręcznika numizmatyki wczesnośredniowiecznej, przedstawiającego problemy zarówno źródłoznawcze jak i metodologiczne, przeznaczonego nie tylko dla studentów, numizmatyków, historyków i archeologów, ale także dla licznej rzeszy zwykłych kolekcjonerów monet i miłośników historii.

Barbara Butent-Stefaniak

Nummi Docent! Münzen – Schätze – Funde. Festschrift für Peter Ilisch zum 65. Geburtstag am 28. April 2012, red. Gerd Dethlefs, Arent Pol, Stefan Wittenbrink, Osnabrück 2012, wyd. Numismatischer Verlag der Münzhandlung Fritz Rudolf Künker, 512 ss.

Z okazji 65. urodzin wybitnego numizmatyka, dra Petera Ilischa, wydana została ogromna i bogata w treść zbiorowa publikacja. Powstała na zlecenie Verein der Münzfreunde für Westfalen & Nachbargebiete e.V. Dr Peter Ilisch jest czo-

łowym znawcą niemieckiego mennictwa wczesnośredniowiecznego. Przez wiele lat był pracownikiem Gabinetu Numizmatycznego Krajowego Muzeum Sztuki i Historii Kultury (Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte) w Münster, gdzie prowadził badania poświęcone monetom wczesnośredniowiecznym w północnych Niemczech, zwłaszcza dawnej diecezji Münster, jednak w jego imponującym dorobku naukowym nie brak publikacji poświęconych monetom innych czasów i prowincji. Od 1969 r. wydał 438 publikacji, których lista, z wyłuszczonej najważniejszymi pozycjami, również została zawarta w książce. Dr Peter Ilisch jest w naszym kraju znany przede wszystkim z artykułów na temat mennictwa słowiańskiego oraz wczesnego państwa polskiego. Od wielu lat współpracuje z redakcją „Wiadomości Numizmatycznych” a od 2012 r. jest również członkiem rady naukowej czasopisma. Przykładem może być artykuł: *Polnische Otto-Adelheid-Pfennige* (WN XXXIV, 1990, z. 3–4).

Obszerną, liczącą 512 stron publikację, wydaną na eleganckim papierze i w twardej oprawie, współtworzyło 40 autorów z prawie wszystkich krajów Europy. Nie zabrakło autorów z Polski, których reprezentują: dr Mateusz Bogucki, prof. Borys Paszkiewicz oraz prof. Stanisław Suchodolski. Dziesięć artykułów napisano w języku angielskim, pozostałe są po niemiecku. Na wstępie znajdują się życzenia i gratulacje dla Petera Ilischa, autorstwa dyrektora Muzeum Sztuki i Historii Kultury w Münster – dra Hermanna Arnholda. Następnie sylwetkę i dorobek naukowy solenizanta prezentują redaktorzy książki: dr Gerard Dethlefs, dr Arent Pol i Stefan Wittenbrink. Znalazło się również zestawienie krótkich sylwetek wszystkich autorów mających swój udział w publikacji.